

de bisschoppen zulks verbieden, en vervolgens weer vanaf 1974, wanneer het Nederlands Katholiek Vakverbond en het Nederlands Verbond van Vakverenigingen fuseren tot de Federatie Nederlandse Vakbeweging, (spaarzaam) gebruik van maken. Uitgebreid gaat Hazenbosch in op de dilemma's van het CNV rond deze fusie en bijzondere aandacht krijgt daarnaast de periode rond de oprichting van het CNV in 1909, als de vakcentrale alles nog moet opbouwen, de periode van de jaren dertig van de vorige eeuw en die rond het einde van de Tweede Wereldoorlog, wanneer de centrale zich wederom moet 'hergroeperen'. Ingrijpend is ook de opheffing van de regionale organisatiestructuur in 1999, als blijkt dat de werknemers zich niet langer regionaal voor het eigen beroep willen inzetten. Van belang is ook de aandacht van het CNV voor de veranderende positie van de vrouw, die eerst op bijbelse gronden het aanrecht mag bestieren, maar in meer recente tijden wordt erkend als participant op de arbeidsmarkt, zonder dat de bijbel dit lijkt te dwarsbomen. De gehele studie door besteedt Hazenbosch (terechte) aandacht aan de kwestie van de medezeggenschap, waarbij het CNV niet wil tornen aan de vigerende eigendomsverhoudingen, maar de werknemers wel een 'legitiem aandeel' in het wel en wee van de onderneming wil geven. Van belang is ook de aandacht besteed aan de relatie van het CNV met bevriende politieke partijen en het verzet van de vakcentrale tegen de aanslagen op de verzorgingsstaat, in het voetspoor van de economische crisis van de jaren tachtig van de vorige eeuw.

De studie wordt afgesloten met en teruggelinkt koppeld naar de oorspronkelijke vraagstelling met de constatering, dat het CNV tot de dag van vandaag heeft beantwoord aan zijn christelijk-sociale wortels. Binnen de door de auteur gestelde termen is dit ongetwijfeld een correcte conclusie, maar ook een die tezelfdertijd even veelzeggend is als de inhoud van het begrip 'christelijk' zélf.

HENNY BUITING,

ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

Wils, Lode, *Burgemeester Van Cauwelaert 1923-1932. Schepper van Nederlandstalig Vlaanderen* (Antwerpen, Amsterdam: Houtekiet, 2005, 171 blz., ISBN 90 5240 826 2); Wils, Lode, *Frans van Cauwelaert 1932-1961. Triomf, val en wederopstanding* (Antwerpen, Amsterdam: Houtekiet, 2009, 344 blz., ISBN 978 90 8924 040 8).

De Vlaamse historicus Lode Wils, thans emeritus van de KU Leuven, kreeg einde jaren 1980 de kans om het persoonlijk archief en later ook het familiearchief te raadplegen en de biografie van de Vlaamse katholieke leidersfiguur Frans Van Cauwelaert op te stellen. Hij wilde niet enkel diens vooraanstaande rol in de Belgische politiek belichten maar ook het beeld corrigeren dat in Vlaams-nationalistische kringen en ook bij flamingantische historici over hem bestond. Wils werkte twintig jaar aan deze vijfdelige biografie. In 1998 verscheen het eerste deel en recentelijk zagen de laatste twee delen het licht, die op de periode 1923 tot aan Van Cauwelaerts dood in 1961 slaan.

Biografen hebben niet zelden af te rekenen met een aantal valkuilen. De neiging om de geschiedenis wat al te veel vanuit het standpunt van de hoofdpersoon te bekijken, is voortdurend aanwezig. Vooral als de betrokken processen nog onvoldoende uitgespit zijn en het aandeel van de andere actoren nog onvoldoende gekend, dreigt het gevaar om de rol van de hoofdfiguur te overschatten. Zeker als de biografie te maken heeft met een figuur als Van Cauwelaert, die niet vies is van persoonsverheerlijking, zich deze niet enkel laat welgevallen, maar haar zelfs voortdurend stimuleert. Het aantal huldezittingen en -betogingen met sprekers die zijn lof zingen is dan ook legio. Deze geslepen politicus kent bovendien tot en met de knepen van het propagandavoeren en via een uitgebreide correspondentie onderhoudt hij contact met een breed netwerk van politieke vrienden en bewonderaars. Het is ook iemand met een groot incasseringsvermogen, die strak aan zijn visies vasthoudt. Kortom, voor de biografie een permanente historisch-kritische uitdaging. Maar daar

staat natuurlijk tegenover dat dank zij biografieën tal van nieuwe feiten aan het licht gebracht worden met betrekking tot de rol van het hoofdpersonage, terwijl ook onze visie op de processen waarin ze een belangrijk aandeel hadden, wordt vernieuwd. Wils heeft dat laatste zeker gedaan.

Het thema dat in de vorige delen ook al aanwezig was, maar nu in deel vier (dat de taalwetgeving van de jaren twintig en dertig analyseert) extra veel aandacht krijgt, houdt verband met de tegenstelling die tot vandaag tot scherpe conflicten in de Vlaamse Beweging leidt. Van Cauwelaert is immers het boegbeeld van de Vlaamse politici die de gelijkberechtiging van Vlaanderen willen afdwingen binnen het raamwerk van de Belgische staat. We kunnen dan ook op de voet de inspanningen volgen die Van Cauwelaert levert om de vernederlandsing van onderwijs, bestuur en gerecht door te drukken. Dat koning Albert I en de liberalen liever met de katholieken dan met de socialisten regeren en de Vlaamse katholieken in de partij de meerderheid vormen, creëert daartoe de nodige ruimte. Dit vernederlandsing Vlaanderen moet homogeen zijn. Franstaligen moeten er zich linguïstisch aanpassen, zoals de Nederlandstaligen dat ook in Wallonië doen. Als dit Nederlandstalige Vlaanderen tot een macht uitgroeit, dan zal men zien dat een scheiding tussen Vlaanderen en Wallonië niet nodig is, zo luidt zijn toekomstvisie, die hem vanzelfsprekend regelrecht in aanvaring brengt met de flaminganten die alle heil in zelfbestuur zoeken en in zijn minimumprogramma een bedreiging zien. Hoe frequent en heftig de aanvallen van de Vlaamsnationalisten zijn, krijgen we gedetailleerd te lezen.

Wils wijdt ook tal van bladzijden aan Van Cauwelaerts rol als Antwerps burgemeester. Vooral zijn havenbeleid komt goed uit de verf. Antwerpen tot een eersterangshaven uitbouwen, is zijn doel. Daartoe werkt hij zowel aan de uitbreiding als aan de modernisering van de haven. Nieuwe droogdokken worden aangelegd, een nieuw havendok gegraven, de linkeroever wordt uitgebreid, er worden nieuwe industrieën zoals de automontagefabrieken aangetrokken, terwijl hij de privé

en de publieke sectoren in de nutsbedrijven (gas, electriciteit, water) laat samenwerken. De problemen van de bevaarbaarheid van de Schelde kan hij echter niet oplossen, noch in het interbellum noch na 1945. Dit brengt ons bij een ander onderdeel van zijn politiek: de verbetering van de Belgisch-Nederlandse betrekkingen. Wils laat zien hoe de verwerping van het 'onaannemelijk traktaat' (1925) voor Van Cauwelaert als een zware nederlaag wordt ervaren. Het Verdrag kwam er niet omwille van de hevige anti-Belgische oriëntering van de Nederlandse publieke opinie die vooral opgejut werd door de verstrengelde Rotterdams-Groot-Nederlandse fascistische oppositiebeweging tegen de Belgische waterwegen, is Wils' stelling, die we in de Nederlandse literatuur echter niet terugvinden. De Nederlandse historiografie ziet de verwerping van het Verdrag vooral in het licht van de rivaliteit tussen de havens van Antwerpen, Rotterdam en Amsterdam *tout court*, van de negatieve reactie van de publieke opinie op de Belgische aanspraken inzake de toegang tot de Schelde en van de Nederlandse zelfstandigheidspolitiek die geen Belgische belangen wil dienen die ook Frankrijk ten goede konden komen.

Lode Wils heeft zonder enige twijfel veel waardering voor zijn hoofdfiguur – zo noemt hij hem 'de grootste figuur uit de Vlaamse Beweging' – maar dat neemt niet weg dat hij hem ook door een kritische bril kan bekijken. Dat blijkt maar al te goed uit het verhaal over de financieel-politieke collusie waaraan Van Cauwelaert zich schuldig maakt. Na de Eerste Wereldoorlog krijgt hij een beheersmandaat in het Gevaert-fotoproductenconcern dat verschillende buitenlandse dochtermaatschappijen telt. Hij stelt zijn politieke invloed ter beschikking van dit bedrijf dat hem grote welstand brengt. In 1925 richt hij een zakenbank op die een van de grote aandeelhouders van Gevaert wordt. Als de crisis uitbreekt, springt de electriciteitsgroep te hulp door aandelen van zijn bank in nood te kopen, terwijl hij als minister zijn invloed aanwendt om de bank te redden. Dit is een complex verhaal, waarvan Wils goed de essentie aangeeft: Van

Cauwelaert doet een beroep op staatsgelden voor zijn eigen zaak, die bestemd zijn voor de redding van kleine spaarders. Het leverde hem aanvallen van zijn politieke concurrent, de katholieke minister Sap, op en natuurlijk ook van de rexist Degrelle. Beiden beschuldigen ze hem van corruptie. De harde campagnes leiden tot zijn ontslag als minister en tussen Van Cauwelaert en Sap ontstaat een jarenlange oorlog. Uit Van Cauwelaerts archief blijkt dat hij zijn rivaal politiek monddood wil maken, wat hem overigens niet lukt. Wils' reactie is terecht hard: door deze zaak en vooral door zijn oorlog met Sap, is hij de hoofdverantwoordelijke voor de ontreding van zijn partij in de tweede helft van de jaren 1930 en op die manier verergerde hij ook de democratische crisis. Het kamervoorzitterschap, een functie die hij vijftien jaar lang behoudt, moet dan ook als een politieke troostprijs worden beschouwd.

Wils' biografie verstrekt tot slot ook heel wat nieuwe gegevens met betrekking tot de koningskwestie. Van Cauwelaert behoort immers tot de groep katholieke leidersfiguren die, meestal achter de schermen, aansturen op de abdicatie van Leopold III ten voordele van kroonprins Boudewijn. Hun geschiedenis moet nog geschreven worden, waardoor Van Cauwelaerts relaas interessante aanvullingen bevat. We weten nu waarom hij in Londen weinig op de voorgrond is getreden. Van de slechte relaties die hij met Albert I had, werden we al in vorige delen op de hoogte gesteld, maar ook met Leopold III vlot het niet. In Limoges veroordeelt hij de capitulatie van de koning in nog scherpere bewoordingen dan de regering al had gedaan. Hij vertrekt naar de Verenigde Staten waar hij de belangen verdedigt van de firma Gevaert, die trouwens ook voor zijn bestaansmiddelen zorgt. De Londense regering stelt de kamervoorzitter wel in staat om samen met haar naar bevrijd België te gaan. Als 'éminence grise' vervult hij in de koningskwestie vervolgens een niet onbelangrijke rol. Via de gegevens uit zijn dagboeken laat Wils ons zien hoe Van Cauwelaert zich geenszins aan deze kwestie wenst te branden, maar achter de

schermen mee manoeuvreert in de richting van de abdicatie. Hij behoort dan ook tot diegenen die de verontwaardiging van de talrijke overtuigde katholieke Leopoldisten oproepen en het voorwerp uitmaken van een onderzoekscommissie. De partij verkiest echter de eenheid te bewaren en Van Cauwelaert kan zijn politieke loopbaan als kamervoorzitter afronden.

ELS WITTE,

VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL

Gent, Tobias van, **Het falen van de Nederlandse gewapende neutraliteit, september 1939-mei 1940** (Dissertatie Universiteit van Amsterdam 2009; Amsterdam: De Bataafsche Leeuw, 2009, 553 blz., ISBN 978 90 6707 645 6).

The history of Nazi Germany's invasion of the Netherlands in May 1940 is traditionally presented as the story of a small, weak and naïve country being overrun by its much larger, stronger and aggressive neighbour. In this version of the past, the neutrality of the Netherlands is seen as a naïve policy of a country that shirked its international responsibilities and refused to acknowledge that it was in danger. Instead it adopted the position of an ostrich, head firmly lodged in the sand, stubbornly proclaiming its neutral status and hoping that Nazi Germany would pass it by. The tale, unsurprisingly, ends badly for the ostrich. Tobias van Gent is not the first Dutch historian who questions the accuracy of this rendition. He is the first, however, to systematically unravel the complex layers of military decision-making, diplomatic manoeuvring and strategic planning within and outside the Netherlands about the fate of the country during what in English is called the 'Phoney War' and in French has the more poetic descriptor *la drôle de guerre* (September 1939 - May 1940).

In this comprehensive study, for which the only adequate descriptor is encyclopaedic in depth